

ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821 ΚΑΙ ΣΤΗ ΦΙΛΟΤΕΛΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΗΣ

Γράφει η Ιωάννα Σφήκα
Φιλόλογος

λογοτεχνίας στα βυζαντινά χρόνια και στα πρώτα γραπτά κείμενα σε δημώδη και λαϊκή γλώσσα, που εμφανίζονται κατά τον 11ο αιώνα και εξετάζουν την νεοελληνική λογοτεχνία από τα κείμενα των τελευταίων αιώνων της Βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Η νεοελληνική λογοτεχνία χωρίζεται σε τρεις μεγάλες περιόδους:

α) Την υστεροβυζαντινή περίοδο. Στην περίοδο αυτή οι μελετητές της νεοελληνικής λογοτεχνίας ενδιαφέρονται για τα κείμενα σε δημώδη και λαϊκή γλώσσα, που προέρχονται από περιοχές της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και φραγκοκρατούμενες περιοχές.

β) Την περίοδο 1453-1821. Στην περίοδο αυτή παρουσιάζονται δύο πόλοι στην λογοτεχνία: οι φραγκοκρατούμενες (Κρήτη, Επτάνησα, Κύπρος) και οι τουρκοκρατούμενες περιοχές. Η μεγαλύτερη άνθηση παρουσιάζεται στις φραγκοκρατούμενες περιοχές και κυρίως στην Κρήτη μέχρι το έτος 1669. Τους δύο επόμενους αιώνες η λογοτεχνία επιζεί στα Επτάνησα και σταδιακά εμφανίζεται μία νέα πηγή, το περιβάλλον των Φαναριωτών, που θα παίξει ρόλο στην περίοδο του Διαφωτισμού και στα πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας της Ελλάδας.

γ) Την νεότερη Ελληνική λογοτεχνία, από το έτος 1821 έως σήμερα: Μετά την απελευθέρωση από τον Τουρκικό ζυγό η λογοτεχνία στην Ελλάδα γνωρίζει μεγάλη άνθηση. Οι Έλληνες λογοτέχνες παρακολουθούν τις λογοτεχνικές εξελίξεις της Ευρώπης και αξιοποιούν τα στοιχεία της ελληνικής λογοτεχνικής, πνευματικής και πολιτιστικής παράδοσης.

Η λογοτεχνία από το 1821 μέχρι το 1880

Η Επανάσταση του 1821 και η απελευθέ-

κράτους. Μέσα στη δεκαετία του 1820 γράφτηκαν τα πρώτα ποιήματα με θέμα την Ελληνική Επανάσταση από δύο Επτανήσιους ποιητές, το Διονύσιο Σολωμό (Υμνος εις την Ελευθερίαν, 1823) και τον Ανδρέα Κάλβο (Λύρα, 1824, Λυρικά, 1826). Η Επανάσταση αποτελούσε κύριο και βασικό θέμα στα ποιήματα των Αθηναίων ποιητών, όσο και των Επτανησίων ποιητών.

Τις πρώτες δεκαετίες μετά την Επανάσταση η ποίηση αναπτύχθηκε στην Αθήνα (Αθηναϊκή Σχολή) και στα Επτάνησα (Επτανησιακή Σχολή). Η βασική διαφορά μεταξύ των δύο ποιητικών αυτών σχολών ήταν η γλώσσα που χρησιμοποιήσαν οι εκπρόσωποι της καθεμιάς..

Οι σπουδαιότεροι Επτανήσιοι ποιητές έγραψαν κυρίως στη δημοτική, με εξαίρεση βέβαια τον Ανδρέα Κάλβο. Στην Αθήνα η γλώσσα της ποίησης γινόταν όλο και πιο αρχαϊζουσα, Στην Αθηναϊκή Σχολή υπήρχε η επιθυμία να αναδειχθεί η ιστορική συνέχεια μεταξύ των αρχαίων και των νέων Ελλήνων.

Η Αθηναϊκή Σχολή

Το κύριο χαρακτηριστικό της Α' Αθηναϊκής Σχολής είναι ο Ρομαντισμός, ο οποίος ήταν σε μεγάλη ακμή όταν δημιουργήθηκε το Ελληνικό κράτος. Ο Ρομαντισμός έδωσε μια ποίηση ψεύτικη και καθαρευουσιάνικη. Το σύνολο της ποίησης αυτής αποτέλεσε την Αθηναϊκή Σχολή, καθόσον οι ποιητές της περιόδου 1830-1880, που την υπηρετούσαν, ζούσαν στην Αθήνα. Παρ' όλο που και στην Επτανησιακή ποίηση εντοπίζονται ρομαντικές εκδηλώσεις, έχει επικρατήσει ως κύριος χώρος ανάπτυξης του ρομαντισμού η Αθηναϊκή Σχολή.

Κυριότεροι εκπρόσωποι της Αθηναϊκής

Σχολής και του Αθηναϊκού ρομαντισμού είναι οι: Αλέξανδρος Σούτσος (1803-1868), Γεώργιος Ζαλοκώστας (1805-1858), Παναγιώτης Σούτσος (1806-1868), Αλέξανδρος Ραγκαβής (1809-1892), Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος (1815-1891), Δημήτριος Βικέλας (1835-1908), που υπήρξε ο πρώτος Πρόεδρος της επιτροπής για την ανασύσταση των Ολυμπιακών Αγώνων (εικ.1), Εμμανουήλ Ροΐδης (1836-1904), Αχιλλέας Παράσχος (1838-1895) και Σπυρίδων Βασιλειάδης (1845-1874).

Γενικά τα χαρακτηριστικά της Αθηναϊκής Σχολής είναι η αυστηρή καθαρεύουσα και η έμπνευση των ποιητών από το Γαλλικό ρομαντισμό και το Λόρδο Μπάυρον.

Η Ημερολογία της Αθηναϊκής Σχολής περιλαμβάνει πατριωτικά ποιήματα με θέματα από την Ελληνική Επανάσταση του 1821, ερωτικά, μελαγχολικά και απαισιόδοξα ποιήματα, αλλά και σατιρικά, όπως τα ποιήματα του Αλέξανδρου Σούτσου.

Η πεζογραφία μέχρι το 1880 καλλιεργήθηκε κυρίως στην Αθήνα. Τα χρόνια αυτά είναι τα χρόνια της διαμόρφωσης του νεοελληνικού μυθιστορήματος και τα έργα παρουσιάζουν ποικιλία στην μορφή και το περιεχόμενο. Τα κυρίαρχα θέματα είναι ερωτικές ιστορίες ή ιστορικά γεγονότα από την Επανάσταση ή παλαιότερες περιόδους της ελληνικής ιστορίας, αλλά είναι εμφανής κάποιες φορές και η σατιρική διάθεση. Η γλώσσα των κειμένων είναι η καθαρεύουσα με αρκετές διαβαθμίσεις από απλούστερες μορφές έως ακραία αρχαϊζουσα γλώσσα.

Εντελώς ξεχωριστή περίπτωση είναι ο Γιάννης Μακρυγιάννης (1794-1864), που άφησε στο Ελληνικό Έθνος το μεγάλο ιστορικό έργο του «Τα Απομνημονεύματά μου» (εικ.2).

εικ.1. Δημήτριος Βικέλας, αναμν. σφραγίδα 2002

Η Επτανησιακή Σχολή
Επτανησιακή Σχολή ονομάζουμε τη λογοτεχνική σχολή που αναπτύχθηκε στα Επτάνησα κατά το 19ο αιώνα με ηγέτη το Διονύσιο Σολωμό. Όλοι οι επτανήσιοι λογοτέχνες έζησαν στα νησιά τους και έδωσαν ιδιαίτερη σημασία στην πατριωτική ποίηση, στην ερωτική και στη σατιρική. Τα Επτάνησα δεν περιήλθαν ποτέ κάτω από τουρκική κατοχή. Αντίθετα, η διαδοχική κατοχή τους από τους Ενετούς, τους Γάλλους, τους Άγγλους και τους Ρώσους υπήρξε ευνοϊκός παράγοντας για την πνευματική τους ακμή. Η μακρόχρονη επαφή με τη Δύση

και το δυτικό πολιτισμό, η οικονομική ανάπτυξη των νησιών και η ειρηνική εξάβωση των κατοίκων συνέβαλαν σημαντικά στο να καταστούν τα Επτάνησα το σπουδαιότερο πνευματικό κέντρο της εποχής. Επίσης, θα πρέπει να σημειωθεί το

σημαντικότατο γεγονός ότι το πρώτο ελληνικό Πανεπιστήμιο, η Ιόνιος Ακαδημία, ιδρύθηκε στην Κέρκυρα το 1824 κατά τη διάρκεια της αγγλικής κατοχής.

Κέντρα της πνευματικής άνθησης της Επτανησιακής Σχολής υπήρξαν η Κέρκυρα, η Ζάκυνθος, η Λευκάδα και η Κεφαλονιά.

Στα Επτάνησα η ποίηση ακολουθεί διαφορετικές κατευθύνσεις υπό την επίδραση κυρίως της μακρόχρονης επαφής με την ιτα-

λική παιδεία. Οι Επτανήσιοι ποιητές μπορούν, σχηματικά, να διακριθούν σε δύο ομάδες: τους «σολωμικούς ποιητές», που προσπάθησαν να ακολουθήσουν το δρόμο του Διονυσίου Σολωμού, γράφοντας ποιήματα σε δημοτική γλώσσα με το 15σύλλαβο του δημοτικού τραγουδιού ή σύντομες φόρμες της ιταλικής στιχουργίας και τους ποιητές που ακολούθησαν προσωπικές επιλογές, όπως ο Ανδρέας Κάλβος, με τις ιδιότυπες και μοναδικές στιχουργικές και γλωσσικές επιλογές του, ο Ανδρέας Λασκαράτος, που

εικ.2. Γιάννης Μακρυγιάννης, αναμν. σφραγίδα 1996

συνέχισε την μακρά σατιρική παράδοση των Επτανήσων και ο Αριστοτέλης Βαλαωρίτης που έχει κοινά στοιχεία τόσο με τους Επτανήσιους ποιητές (δημοτική γλώσσα) όσο και με τους αθηναίους ρομαντικούς.

Οι κυριότεροι εκπρόσωποι της Επτανησιακής Σχολής είναι οι εξής:

Σολωμικοί : ο Διονύσιος Σολωμός (1798-1857) (εικ.3&3α), Αντώνιος Μάτσης (1794-1875), Γεώργιος Τερτσέτης (1800-1874), Ιούλιος Τυπάλδος (1814-1883), Ιάκωβος Πολυλάς (1826-1898), Γεράσιμος Μαρκοράς (1826-1911), Γεώργιος Καλοσγούρος (1849-1902) και Λορέντζος Μαβίλης (1860-1912).

Εξωσολωμικοί : ο Ανδρέας Κάλβος (1792-1869), Ανδρέας Λασκαράτος (1811-1901) και Αριστοτέλης Βαλαωρίτης (1824-1879) (εικ.4&4α).

Στα Επτάνησα το βασικό λογοτεχνικό είδος που καλλιεργείται είναι η ποίηση, λυρική και σατιρική. Στην πεζογραφία καλλιεργείται κυρίως το κριτικό δοκίμιο. Όσον αφορά στο θέατρο, σημαντικότερη είναι η συμβολή του Αντωνίου Μάτση με το δράμα του «Ο Βασιλικός», γραμμένο στα 1830. Πρόκειται για το πρώτο θεατρικό έργο με κοινωνικό περιεχόμενο, που διαδραματίζεται στις αρχές του 18ου αιώνα στα νησιά.

Τα βασικά χαρακτηριστικά της Επτανησιακής Σχολής είναι η αγάπη για την πατρίδα, ο θαυμασμός για τη φύση, η πίστη στο Θεό και η εξύμνηση του έρωτα στην πιο αγνή και αυθεντική του μορφή. Όσον αφορά στη μορφή το κυριότερο γνώρισμα είναι η δημοτική γλώσσα, την οποία οι Επτανήσιοι λογοτέχνες όχι μόνο υιοθετούν και καλλιεργούν, αλλά την υποστηρίζουν και θεωρητικά με διάφορες μελέτες και άρθρα τους.

Μερικά από τα σπουδαία έργα των λογοτε-

εικ.3 & 3α. Διονύσιος Σολωμός, έκδοση 1996 & 1957

ράσιμου Μαρκορά, τα «Μυστήρια της Κεφαλονιάς» του Ανδρέα Λασκαράτου, ο «Φωτεινός» και ο «Αστραπόγιαννος» του Αριστοτέλη Βαλαωρίτη και οι «Ωδές» του Ανδρέα Κάλβου.

Η πεζογραφία μέχρι το 1880 καλλιεργήθηκε κυρίως στην Αθήνα και σε άλλα πνευματικά κέντρα όπως η Σύρος ή η Κωνσταντινούπολη, όχι όμως και στα Επτάνησα με ελάχιστες εξαιρέσεις, όπως «Τα μυστήρια της Κεφαλονιάς» του Ανδρέα Λασκαράτου.

Η λογοτεχνία από το 1880 μέχρι το 1922

Η Νέα Αθηναϊκή Σχολή

Η χρονολογία 1880 σηματοδοτεί μία σημαντική στροφή τόσο στην ποίηση όσο και στην πεζογραφία. Νέα ευρωπαϊκά ρεύματα, όπως ο παρνασσισμός, ο συμβολισμός, ο ρεαλισμός και ο νατουραλισμός, είναι

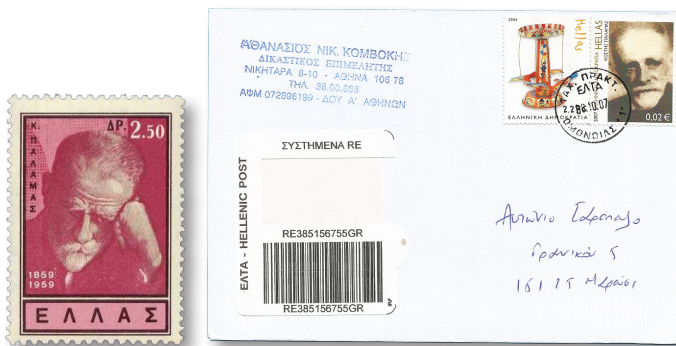
πλέον πηγές έμπνευσης των λογοτεχνών, ενώ η ανάπτυξη της επιστήμης της λαογραφίας οδηγεί σε θεματική ανανέωση των λογοτεχνικών έργων. Παράλληλα η δημοτική καθιερώνεται στην ποίηση πρώτα και αργότερα και στην πεζογραφία.

Την περίοδο αυτή η αλλαγή και η απομάκρυνση από

τον αθηναϊκό ρομαντισμό είναι εμφανής. Η γλώσσα των ποιημάτων είναι δημοτική, τα θέματα είναι οικεία, καθημερινά, και οι τόνοι χαμηλοί. Η ποίηση γίνεται ζεστή και με αίσθημα. Ο κυριότερος εκπρόσωπος της γενιάς αυτής είναι ο Κωστής Παλαμάς (1859-1943) (εικ. 5&5α), που κυριάρχησε στην νεοελληνική πνευματική

εικ.4 & 4α. Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, έκδοση 1979 & αναμν. σφρ.1975

εικ.5 & 5α. Κωστής Παλαμάς, έκδοση 1960 & 2007

ζωή για τις επόμενες δεκαετίες. Το ποιητικό του έργο είναι πλούσιο και ποικίλο: εμπνέεται από θέματα καθημερινά, από την εσωτερική ζωή, από τα ιστορικά γεγονότα, γράφει είτε σύντομα ποιήματα είτε μεγαλύτερες, συνθέσεις (Ο Δωδεκάλογος του Γύφτου, Η Φλογέρα του Βασιλιά), φροντίζοντας πάντα για την μορφική αρτιότητα του στίχου και εμπνεόμενος από την νεοελληνική ποιητική παράδοση, αλλά και από τα σύγχρονα λογοτεχνικά ρεύματα της Ευρώπης.

Από τους πρώτους ποιητές της Γενιάς του 1880, μόνο ο Παλαμάς παρουσίασε σημαντική εξέλιξη στην ποιητική του, ενώ σύντομα εμφανίστηκαν νεότεροι ποιητές που συνέχισαν την ανανέωση ακολουθώντας τα ρεύματα του παρνασσισμού, του συμβολισμού ή δικούς τους εκφραστικούς δρόμους.

Ο Παρνασσισμός είναι η σχολή με κύρια χαρακτηριστικά την επιμονή στους στιχουργικούς κανόνες και στην καλλιέργεια των στιχουργικών ειδών. Ως προς το θέμα και το περιεχόμενο εμπνέεται από τον πολιτισμό της αρχαιότητας, ελληνικό και ρωμαϊκό, παρουσιάζοντας θέματα και εικόνες από τη μυθολογία και την ιστορία. Παρνασσικά ποιήματα έγραψαν οι Ιωάννης Γρυπάρης (1870-1942) και Κωνσταντίνος Θεο-

τόκης (1872-1923).

Ο Συμβολισμός υπήρξε σαν αντίδραση στον Παρνασσισμό, δεν τον ενδιαφέρει η μυθολογία και η ιστορία. Η ποίηση είναι προσωπική και εξομολογητική. Συμβολιστικά ποιήματα έγραψαν οι Τέλλος Άγρας (Ευάγγελος Ιωάννου, 1899-1944), Κωνσταντίνος Χατζόπουλος (1868-1920) και Λάμπρος Πορφύρας (1879-1932).

Προχωρώντας σε δικούς τους εκφραστικούς δρόμους έγραψαν οι Μιλτιάδης Μαλακάσης (1869-1943), Κώστας Κρυστάλλης (1868-1894) (εικ.6), Αργύρης Εφταλιώτης (1849-1923), Γεώργιος Σουρής (1853-1919), Γιάννης Ψυχάρης (1854-1929) και Ζαχαρίας Παπαντωνίου (1877-1940) (εικ.7).

Τα χρόνια γύρω στα 1910, όταν ο Κωστής Παλαμάς έγραφε τις κεντρικές ποιητικές συνθέσεις του, το Δωδεκάλογο του Γύφτου και τη Φλογέρα του Βασιλιά, στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου έγραφε ο Κωνσταντίνος Κα-

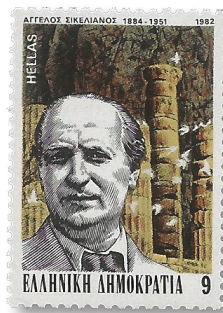
εικ.6. Κώστας Κρυστάλλης, αναμν. σφραγίδα 1994

εικ.7 Ζαχαρίας Παπαντωνίου, αναμν. σφραγίδα 1990

εικ.8. Κωνσταντίνος Καβάφης, έκδοση 1983

εικ.9 . Άγγελος Σικελιανός, έκδοση 1982
εικ.10 & 10α. Νίκος Καζαντζάκης, αναμν.
σφρ. 1977 & έκδοση 1983

βάφης (1863-1933) (εικ. 8), που έγινε ευρύτερα γνωστός στην Αθήνα μετά το 1920, κυρίως εξαιτίας της ιδιότυπης γλώσσας του, που ήταν κατά βάση δημοτική αλλά με αρκετούς τύπους καθαρεύουσας.

Σήμερα η ποίηση του Κων. Καβάφη έχει καταλάβει εξέχουσα θέση στην όλη Ευρωπαϊκή ποίηση. Μάλιστα το Υπουργείο Πολιτισμού με αφορμή την επέτειο των 150 χρόνων από τη γέννησή του ανακήρυξε το έτος 2013 σε «Έτος Κων. Καβάφη».

Τα ίδια χρόνια όμως εμφανίστηκαν και νεότεροι ποιητές που ακολούθησαν προσωπικούς δρόμους και διαφοροποιήθηκαν από την ποίηση του Παλαμά. Οι σημαντικότεροι από αυτούς ήταν ο Άγγελος Σικελιανός (1885-1951) (εικ. 9), ο Κώστας Βάρναλης (1883-1974), που έγραψε έργα, στα οποία εκφράζονται οι αριστερές ιδεολογικές του πεποιθήσεις, και ο Νίκος Καζαντζάκης, ο οποίος έγραψε ποίηση («Οδύσσεια», 1938), τραγωδίες και ταξιδιωτικά και τέλος μυθιστορήματα που του χάρισαν τεράστια φήμη στην Ελλάδα και διεθνώς («Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά» (1946), «Ο Χριστός ξανασταυρώνεται» (1948), «Ο Καπετάν Μιχάλης» (1950), «Ο τελευταίος πειρασμός» (1951) κ.ά.).

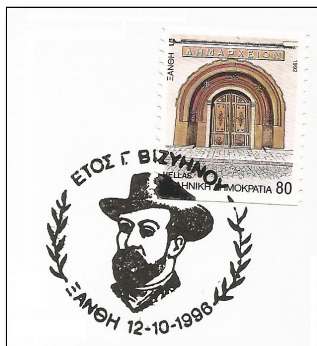
Παράλληλα όμως, στα χρόνια του μεσοπολέμου έκανε την εμφάνισή της και μια ομάδα ποιητών που είχαν γεννηθεί περίπου στα 1890, που εξέφρασαν την απογοήτευσή τους από την Μικρασιατική καταστροφή με μία ποίηση η οποία χαρακτηρίστηκε νεορομαντική ή νεοσυμβολιστική, με κύριο χαρα-

κτηριστικό την απογοήτευση και την έλλειψη ιδανικών. Ο σημαντικότερος εκφραστής αυτών των αναζητήσεων ήταν ο Κώστας Καρυωτάκης (1896-1928).

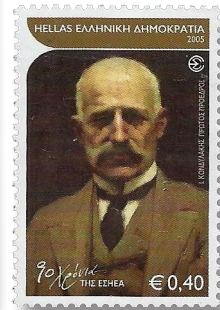
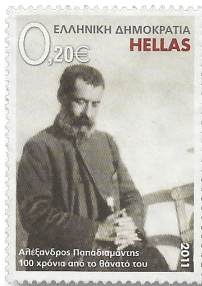
Μετά το 1880 σημειώνεται αλλαγή στην θεματολογία από τους πεζογράφους. Ενώ κατά τα προηγούμενα χρόνια επικρατούσαν τα ρομαντικά-ερωτικά ή τα ιστορικά μυθιστορήματα, οι συγγραφείς μετά το 1880 καλλιέργησαν κυρίως το διήγημα και στράφηκαν σε θέματα από την καθημερινή ζωή της επαρχίας αρχικά και αργότερα των μεγαλουπόλεων. Η πεζογραφική παραγωγή της περιόδου χαρακτηρίζεται συνήθως με τον όρο ηθογραφία, που αναφέρεται στην πιστή αναπαράσταση των ηθών και του τρόπου ζωής του χωριού και της πόλης.

Σημαντικοί ηθογράφοι της εποχής ήταν ο Γεώργιος Βιζυηνός (1848-1896) (εικ.11), ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης (1851-1911) (εικ.12&12α), που θεωρείται πατέρας του Ελληνικού διηγήματος, ο Ιωάννης Κονδυλάκης (1861-1920) (εικ.13), ο Ανδρέας Καρκαβίτσας (1866-1922), ο Κωνσταντίνος Χατζόπουλος και ο Κωνσταντίνος Θεοτόκης.

Χρονολογία-σταθμός θεωρείται το έτος 1883, όταν δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Εστία το πρώτο διήγημα του Γεώργιου Βιζυηνού «Το αμάρτημα της μητρός μου», ενώ αργότερα προκηρύχθηκε από το ίδιο περιοδικό διαγωνισμός για συγγραφή διηγήματος. Η προκήρυξη παρότρυνε τους συγγραφείς να αξιοποιήσουν θέματα από την παραδοσιακή ζωή του λαού ή την ελληνική ιστορία.

εικ.11. Γεώργιος Βιζυηνός, αναμν. σφραγίδα 1996

εικ.12 & 12α. Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, έκδοση 2011 & αναμν. σφρ.1971

εικ.13. Ιωάννης Κονδυλάκης, έκδοση 2005

Η συγκεκριμένη θεματολογία του διηγήματος επικράτησε κατά τις επόμενες δεκαετίες, με δύο γενικές κατευθύνσεις στον τρόπο αντιμετώπισης του θέματος, αφενός την ωραία και ειδυλλιακή απεικόνιση του αγροτικού τρόπου ζωής με λαογραφικά στοιχεία, όπως τα έργα του Γεωργίου Δροσίνης (1859-1951) (εικ.14), του Κώστα Κρυστάλλη κ.ά. και αφετέρου την ψυχογραφία του Γεωργίου Βιζυηνού ή το ρεαλισμό και το νατουραλισμό του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη και του Ανδρέα Καρκαβίτσα. Αυτοί οι τρεις συγγραφείς θεωρούνται οι κορυφαίοι αυτής της κατεύθυνσης. Από αυτούς, οι δύο πρώτοι έμειναν πιστοί στην καθαρεύουσα, ενώ ο Καρκαβίτσας στράφηκε γρήγορα προς τη δημοτική.

Γύρω στα 1900 παρουσιάζεται μία νέα στροφή στη θεματική, προς αστικά περιβάλλοντα. Ένας από τους πρωτεργάτες της αστικής πεζογραφίας είναι ο Γρηγόριος Ξενόπουλος (1867-1951) (εικ. 15), που αναπαριστά στα μυθιστορήματά του το αστικό περιβάλλον της Αθήνας και της Ζακύνθου. Το θέατρο αναπτύσσεται σημαντικά την περίοδο αυτή και επηρεάζεται κυρίως από τα έργα του Ίψεν, με σημαντικότερο θεατρικό συγγραφέα το Γρηγόριο Ξενόπουλο.

Η λογοτεχνία από το 1922 μέχρι το τέλος της Κατοχής και του εμφυλίου πολέμου

Η Γενιά του '30

Τα χρόνια γύρω στο 1930 είναι τα χρόνια εμφάνισης μοντερνιστικών τάσεων στην ποίηση και την πεζογραφία, γι' αυτό και οι συγγραφείς που πρωτοδημοσίευσαν έργα με ανανεωτική

διάθεση εκείνη την περίοδο ή και λίγο νωρίτερα, εντάσσονται στην λεγόμενη «Γενιά του '30». Το βασικό χαρακτηριστικό της ποιητικής ανανέωσης είναι η καθιέρωση του ελεύθερου στίχου και η εισαγωγή του υπερρεαλισμού, ενώ στην πεζογραφία καλλιεργείται ιδιαιτέρως το αστικό μυθιστόρημα και εμφανίζονται κάποιες μοντερνιστικές τάσεις όπως ο εσωτερικός μονόλογος.

εικ.14. Γεώργιος Δροσίνης, αναμν. σφραγίδα 2011

Ο πιο σημαντικός σταθμός στην ποίηση της γενιάς του '30 είναι το έτος 1935. Ιδρύεται το περιοδικό Νέα Γράμματα, με το οποίο συνεργάζονται οι κυριότεροι εκπρόσωποι της γενιάς, εκδίδεται το «Μυθιστόρημα» του Γιώργου Σεφέρη (1900-1971) (εικ.16&16α) και δημοσιεύονται τα πρώτα ποιήματα του Οδυσσέα Ελύτη (1911-1996) (εικ.17&17α). Οι ποιητές της εποχής εξακολουθούν να υπηρετούν το συμβολισμό, που κυριάρχησε κυρίως κατά την προηγούμενη ποιητική γενιά. Μέσα στην ίδια δεκαετία δημοσίευσαν τα πρώτα ποιήματά τους σε ελεύθερο στίχο ο Γιάννης Ρίτσος (1909-1990) (εικ.18) και ο Νικη-

φόρος Βρεττάκος (1912-1991).

Οι πεζογράφοι που εντάσσονται στην Γενιά του '30 είναι ένα σύνολο συγγραφέων με συχνά διαφορετικά χαρακτηριστικά, αλλά με κοινό στόχο την ανανέωση της πεζογραφίας. Οι γενικές τάσεις που επικράτησαν μπορούν να διακριθούν σε τρεις ομάδες: πεζογράφους με καταγωγή από την Μικρά Ασία, που εμφανίστηκαν ήδη από τη δεκαετία του '20 και έμειναν πιο κοντά στην παράδοση, εμπνεόμενοι κυρίως από τον τόπο καταγωγής τους και οι οποίοι συχνά αποκαλούνται «Αιολική Σχολή» (Στράτης Μυριβήλης (1892-1971), Ηλίας Βενέζης (1908-1973), Φώτης Κόντογλου (1895-1965) (εικ.19), τους πεζογράφους που ακολούθησαν κυρίως την τάση του αστικού ρεαλιστικού μυθιστορήματος (Γιώργος Θεοτοκάς (1905-1966), Άγγελος Τερζάκης (1907-1979), Μιχάλης Κα-

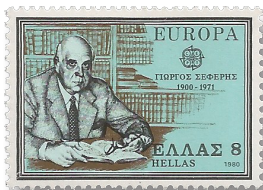
εικ.15. Γρηγόριος Ξενόπουλος, έκδοση 1997

ραγάτης (1908-1960) (εικ.20)κ.ά.), και τέλος εκείνους που στράφηκαν στην αφηρημένη πεζογραφία, τον εσωτερικό μονόλογο και την αυτο-ανάλυση.

Η λογοτεχνία κατά τη διάρκεια της Κατοχής και του εμφυλίου πολέμου

Οι εμπειρίες του πολέμου επέδρασαν άμεσα στη λογοτεχνία της εποχής, και κυρίως στην ποίηση: σε πολλά ποιήματα που γράφτηκαν κατά την διάρκεια της δεκαετίας 1940 γίνονται αναφορές στο ιστορικό παρόν, είτε ευθέως, όπως στο «Άσμα ηρωικό και πένθιμο για τον χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας» του Οδυσσέα Ελύτη, είτε μεταφορικά, με αξιοποίηση της παράδοσης και του ιστορικού παρελθόντος στη «Ρωμιοσύνη» του Γιάννη Ρίτσου.

Αντίθετα στην πεζογραφία η στο-

εικ.16 & 16α. Γιώργος Σεφέρης, έκδοση 1971 & Uganda

εικ.17 & 17α. Οδυσσέας Ελύτης, έκδοση 1997 & Uganda

εικ.18. Γιάννης Ρίτσος, αναμν. σφραγίδα 2009

εικ.19. Φώτης Κόντογλου, αναμν. σφραγίδα 1995

φή των συγγραφέων της γενιάς του '30 στο παρελθόν ερμηνεύτηκε αρνητικά ως απόπειρα φυγής. Δεν έλειψαν βέβαια και πεζά έργα εμπνευσμένα από τις εμπειρίες του πολέμου της Αλβανίας, όπως « Το μνήμα της Γριάς » του Άγγελου Βλάχου, «Οι αρματωμένοι» του Λουκή Ακρίτα, και το «Πλατύ ποτάμι» του Γιάννη Μπεράτη.

Τα Ελληνικά Ταχυδρομεία για να τιμήσουν τα Ελληνικά γράμματα και ιδιαίτερα τους νεοέλληνες λογοτέχνες μας, εξέδωσαν κατά καιρούς στις επετείους από τη γέννησή τους ή το θάνατό τους γραμματόσημα και ειδικές αναμνηστικές σφραγίδες.

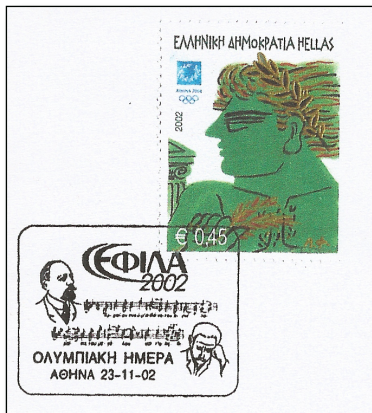
Ο πρώτος νεοέλληνας ποιητής που κυκλοφόρησε σε γραμματόσημο το 1930 ήταν ο Διονύσιος Σολωμός, ο εθνικός ποιητής μας, ο ποιητής του Εθνικού μας Ύμνου. Το 1957 και το 1996 και πάλι κυκλοφόρησαν γραμματόσημα με τον μεγάλο μας αυτόν ποιητή.

Το 1960 κυκλοφόρησε γραμματόσημο με την παράσταση του Κωστή Παλαμά, ενώ το έτος 2002 χρησιμοποιήθηκε και αναμνηστική σφραγίδα με τον Παλαμά και μέρος από την παρτιτούρα του Ολυμπιακού Ύμνου, που μελοποίησε ο Σπυρίδων Σαμάρας (εικ. 21).

Το 1979 κυκλοφόρησε γραμματόσημο με τον Αριστοτέλη Βαλαωρίτη, το 1980 με το Γιώργο Σεφέρη, το Νομπελίστα ποιητή μας (1963). Επίσης εκδόθηκε σε γραμματόσημο το 1982 ο Άγγελος Σικελιανός, το 1983 ο Κωνσταντίνος Καβάφης και ο Νίκος Καζαντζάκης. Το 1994 είχαμε μια ακόμη έκδοση γραμματοσήμου με το Δημήτριο Βικέλα. Το 1997 δύο ακόμη γραμματόσημα με το Γρηγόριο Ξενόπουλο και τον Οδυσσέα Ελύτη, το δεύτερο Έλληνα Νομπελίστα ποιητή μας (1979). Το 2005 με τον Ιωάννη Κονδυλάκη, το 2008 με το Μιχάλη Καραγάτση και το 2011 με τον Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη.

εικ.20. Μιχάλης Καραγάτσης, έκδοση 2008

εικ.21. Κωστής Παλαμάς -Σπύρος Σαμάρας, αναμν. σφραγίδα 2002

Επίσης τα Ελληνικά Ταχυδρομεία χρησιμοποίησαν ειδικές αναμνηστικές σφραγίδες με τους νεοέλληνες λογοτέχνες Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη (1971,1981), Αριστοτέλη Βαλαωρίτη (1975), Νίκο Καζαντζάκη (1977, 1987, 1993, 2003), Ιωάννη Κονδυλάκη (1979), Ζαχαρία Παπαντωνίου (1990), Κώστα Κρυστάλλη (1994), Φώτη Κόντογλου (1995), Γεώργιο Βιζυηνό (1996), Γιάννη Μακρυγιάννη (1996), Δημήτριο Βικέλα (2002), Γιάννη Ρίτσο (2009) και Γεώργιο Δροσίνη (2011).

Τα Κυπριακά Ταχυδρομεία τίμησαν το Νίκο Καζαντζάκη με αναμνηστική έκδοση γραμματοσήμου το έτος 1983.

Πηγές

- Βελουδής, Γ., Ο Επτανησιακός, ο Αθηναϊκός και ο Ευρωπαϊκός Ρομαντισμός, Γνώση, Αθήνα 1992

- Βιογραφίες Ελλήνων λογοτεχνών, επιμέλεια Στ. Καμπουρίδη, Πέλλα

- Δημαράς, Κ.Θ., Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας, Ίκαρος, Αθήνα, 1975

- Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Πατάκης, Αθήνα, 2007

- Μπέλλα, Ζωή - Λιγνός Ζαχαρίας, Αναγνώσεις Λογοτεχνικών κειμένων, Gutenberg, Αθήνα, 2003

- Μπεργιόπουλος, Νικ., Μελέτη των ειδικών αναμνηστικών σφραγίδων Ελλάδος 1969-1980, Βλαστός, Αθήνα, 2003

- Μπεργιόπουλος, Νικ., Μελέτη των ειδικών αναμνηστικών σφραγίδων Ελλάδος 1981-1990, Βλαστός, Αθήνα, 2009

- Πολίτης, Λ., Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας, Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα, 1978

- Ροδάνθης, Θέμος, Στοιχεία λογοτεχνίας και βιογραφίες ποιητών και πεζογράφων, Κένταυρος, Αθήνα, 1968